

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 70 Nisan 2020 & Volume: 13 Issue: 70 April 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4170>

TÜRKİYE'DE BOŞANMAYA YOL AÇAN FAKTÖRLER: 2012-2018 DÖNEMİ İÇİN AMPİRİK BİR ANALİZ FACTORS CAUSING DIVORCE IN TURKEY: AN EMPIRICAL ANALYSIS FOR 2012-2018 PERIOD

Hayriye ATİK*

Öz

Boşanma oranları, son yıllarda Türkiye'de hızla yükselmiştir. Bu makalede, 2012-2018 yılları arasında Türkiye'de boşanmaya yol aÇan faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Makale boşanma oranlarının en yüksek seyrettiği yılları ele alması ve Türkiye'deki tüm boşanma rakamlarını kullanması bakımından diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Boşanma nedeni olarak kabul edilen 16 değişkenin faktör analizine dahil edildiği çalışmada, boşanmaya etki eden faktörler üç grupta toplanmıştır. Birinci faktör, asıl olarak yaş farkı ve erkeğin yaşından etkilenmektedir. Bu nedenle, "yaş değişkeni" olarak adlandırılmaktadır. Bulgularımız yaş faktörünün önemli bir boşanma nedeni olduğunu ortaya koymuştur. İkinci faktör ise, cürüm, zina, terk değişkenlerini etkilemektedir. AĞırlıklı olarak cürüm ve zina değişkenlerini etkilediği için "kötü muamele" olarak adlandırılmıştır. Üçüncü faktör "diğer" olarak adlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Boşanmaya Yol AÇan Faktörler, Faktör Analizi, Türkiye'de Boşanma, Boşanma Hızı

Abstract

Divorce rates in Turkey have been quickly increased in recent years. In this article, factors causing divorce in Turkey between the years 2012-2018 are determined. The article differs from the other studies in two ways by examining the period which highest divorce rates and by including all divorces in Turkey. By including 16 divorce causes in factor analysis, factors causing divorce is divided into three categories. First factor basically is affected by age difference and men's age. So, the first factor is called as "age". Empirical results indicated that age was an important divorce reason. Second factor is affected by criminal, adultery and abandonment. As the factor heavily effects criminal and adultery, it is called as "crime". Third factor is called as "other".

Keywords: Divorce, Factors Causing Divorce, Factor Analysis, Divorce in Turkey, Divorce Rate.

* Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

1.GİRİŞ

Boşanma, en genel tanımla, hukuki olarak evliliğin sona erdirilmesidir. Dolayısıyla, evli çiftlerin zaman zaman problemler nedeniyle ayrı yaşamaları ya da birlikte yaşamalarına rağmen birbirleriyle iletişim halinde olmamaları durumu, fiilen boşanmış gibi görünseler bile boşanma olarak kabul edilmemektedir. Daha detaylı bir tanımla boşanma; “eşler henüz hayatta iken, kanunda öngörülmüş bir sebebe dayanarak eşlerden birinin açacağı dava sonucunda evlilik birliğine hakim karar ile son vermek” şeklinde tanımlanmaktadır (Akıntürk, 2002, 15).

Ailenin dağılması anlamına gelen boşanmalar, toplum üzerinde olumsuz etkiler doğurmakta; toplumsal değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını önleyerek tüm toplumun dağılmasına yol açmaktadır. Ayrıca, dağılmış aileler tarafından çoğu kez nitelikli bir şekilde yetiştirilemeyen bireyler, toplumsal gelişme ve kalkınmayı da yavaşlatmaktadır.

Boşanma oranları son yıllarda Türkiye’de hızlı bir artış göstermiştir. 2012-2018 dönemi, tarihimizde boşanma oranlarının en yüksek seyrettiği dönem olmuştur. 2018 yılı, binde 1,75’lik kaba boşanma hızı ile boşanmaların en yüksek olduğu yıl olarak karşımıza çıkmaktadır. 2018 yılının başka bir özelliği, kaba evlenme hızının önceki yıllara göre azalmasıdır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 2017 yılında evlenen çiftlerin sayısı 569 bin 459 iken; 2018 yılında %2,9 azalarak 553 bin 202 olmuştur. Böylece, 2017 yılında binde 7,09 olarak gerçekleşen kaba evlenme hızı, 2018’de binde 6,8’e gerilemiştir. 2017 yılında boşanan çiftlerin sayısı 128 bin 411 iken, 2018 yılında %10,9 artarak 142 bin 448 olmuş ve 2018 yılında kaba boşanma hızı binde 1,75’e yükselmiştir (TÜİK, 2018, 1).

Bu bağlamda, Türkiye’de son yıllarda önemli bir artış gösteren ve önemli bir toplumsal problem haline gelen boşanma olayına yol açan faktörlerin belirlenmesi önem taşımaktadır. *Bu çalışmanın konusu;* Türkiye’de yüksek boşanma oranlarının gerçekleştiği son yıllarda boşanmaya yol açan faktörlerin belirlenmesidir. Araştırmanın amacı; Türkiye’de 2012-2018 döneminde ortaya çıkan boşanmalara yol açan faktörleri ampirik analizlerle belirlemek, böylece, boşanmaları önlemek amacıyla geliştirilebilecek çözüm önerilerine ışık tutmaktır.

Türkiye’de boşanma nedenlerini ortaya koyan çok sayıda değerli çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların çoğunda, boşanma nedenleri çoğu kez belirli bir il ya da belirli bir bölge üzerinde yapılan gözlemlerle belirlenmeye çalışılmıştır. Oruç vd., (2009), Kır vd., (2012), Aybey (2015), Doğan (2016) tarafından yapılan çalışmalar, bu grupta yer alan çalışmalara örnek olarak verilebilir. Bazı çalışmalarda ise, anketler yardımıyla daha fazla sayıda bölge ve farklı kültürel seviyede kişi gözleme dahil edilmeye çalışılmıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2008 ve 2014 yıllarında yapılan çalışmalar ile Yıldırım (2004) tarafından yapılan araştırma, bu grupta yer alan çalışmalara örnek olarak verilebilir. Bu çalışmada ise, sadece belirli iller ve bölgeler yerine tüm Türkiye bağlamında boşanmaya yol açan faktörler ele alınmıştır. Makalenin literatüre şu katkıları sağlaması beklenmektedir. İlk olarak, makale, sadece belirli iller ve bölgeler bağlamında anket uygulanan veya kişisel görüşme yapılan az sayıda örnek yerine, tüm Türkiye’de 2012-2018 döneminde ortaya çıkan boşanmalardan yararlanarak Türkiye’de boşanmaya yol açan faktörleri ampirik olarak ortaya koyması bakımından diğer çalışmalardan ayrılmakta ve literatüre özgün bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. İkinci olarak, Türkiye tarihinde boşanma oranlarının en yüksek olduğu dönem ele alınmakta ve mevcut olan en güncel verilerle analizler yapılmaktadır.

Araştırmada kullanılan istatistiksel analiz yöntemi, açıklayıcı faktör analizidir. Hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yapılan çalışmalarda, boşanmaya yol açan faktörlerin belirlenmesinde, faktör analizinin yaygın olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Faktör analizi uygulamasında gözlem sayısının yeterli olabilmesi için il düzeyi verilerden yararlanılmış; her il, bir gözlem olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla, Türkiye’deki 81 il analizde kullandığımız gözlemleri oluşturmuştur. Ampirik analizde son yedi yıla (2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 ve 2018) ait veriler kullanılmıştır. Boşanma üzerinde etkisi olabilecek 16 değişken ampirik analize dahil edilmiştir. Bu değişkenlerin seçiminde literatürde yer alan çalışmalardan yararlanılmıştır. Tüm veriler, TÜİK’den elde edilmiştir.

Makalenin bundan sonraki ilk bölümü boşanmaya yol açan faktörlerin ele alındığı literatür taramasına ayrılmıştır. Üçüncü bölümde 2012-2018 döneminde Türkiye’de ortaya çıkan boşanma oranları, Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde çalışmada kullanılacak ampirik analiz yöntemi ve veriler tanıtılmaktadır. Beşinci bölümde ampirik analiz bulguları incelenmekte ve yorumlanmaktadır. Altıncı bölümde “değerlendirme ve sonuç” kısmı yer almaktadır.

2. LİTERATÜR

Boşanmaya yol açan faktörleri belirlemek amacıyla çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaları incelediğimizde, boşanma nedenleri ülkeden ülkeye ve kültürden kültüre az çok farklılık gösterse de pek çok nedenin tüm toplumlarda aynı olduğu gözlenmektedir.

Cleek vd., (1985) tarafından yapılan çalışmada boşanma nedenleri şu şekilde sıralanmıştır: İletişim problemleri, mutsuzluk, uyuşmazlık, duygusal taciz, finansal problemler, cinsel problemler, eşin alkol bağımlılığı, eşin aldatması, fiziksel taciz, eşin anne ve babası, çocuklar, dinsel farklılıklar, zihinsel hastalıklar, eşin uyuşturucu şiddeti, aldatma, kadınların bağımsızlığı, boşanmak isteyen eşin alkol bağımlılığı, boşanmak isteyen eşin uyuşturucu bağımlılığı (Cleek vd., 1985, 181).

Tablo 1: De Graaf ve Kamijn Tarafından Belirlenen Boşanma Nedenleri

Ana nedenler	Ana nedenler içinde yer alan alt nedenler
İlişkiyle İlgili Olanlar	-Farklı ortarlarda büyüme -Yeteri kadar dikkatli olmama -İletişim kurma güçlüğü -Cinsel sorunlar
Davranışlarla İlgili Olanlar	-Eşin boş zaman faaliyetleri -Eşin alışkanlıkları -Eşin harcamaları -Fiziksel şiddet -Eşin alkol veya madde problemleri -Eşin kişisel problemleri
Sadakatle İlgili Olanlar	-Eşin sadakatsizliği -Davalının sadakatsizliği
İş Bölümü	-Eşin dışarda çok uzun süre çalışması -Ev işlerinin paylaşımı
Diğerleri	-Çocukların yetiştirilmesi -Çocuk sahibi olma konusunda anlaşmazlık -Eşin arkadaşlarıyla problemler -Eşin ailesiyle problemler -Zevkler ve tercihlerdeki farklılıklar -Dinsel farklılıklar

Kaynak: De Graaf, Paul ve Kalmijn, M. (2006), "Divorce Motives in a Period of Rising Divorce: Evidence from A Dutch Life History Survey", *Journal of Family Issues*, 27 (4), p. 494.

Boşanma üzerinde etkisi olduğu düşünülen başlıca faktörler; kadınların bağımsızlığı, erken evlilik, ekonomik faktörler, sosyal becerilerin düşüklüğü, liberal boşanma yasaları, uyumsuzluğa yol açan cinsel faktörler, rol çatışmaları, alkol ve madde bağımlılığı, eşler arasında hırçınlığa yol açan farklar, dini faktörler ve diğer faktörler şeklinde ele alınmıştır (Lowenstein, 2005, 154).

Levinger, boşanma nedenleri ile ilgili araştırmasında kadınların daha fazla fiziksel şiddet, finansal problemler, alkol bağımlılığı ve sevgi eksikliğinden bahsederken; erkeklerin daha fazla eşin ailesi ile ilgili problemler ve cinsel problemlerden rahatsız olduklarını ortaya koymuştur (Levinger, 1966, 803).

Hollanda üzerine yapılan bir çalışmada boşanma nedenleri biraz daha çeşitlendirilmiş ve beş grupta toplanmıştır. Bu gruplar; ilişkiyle ilgili olanlar, davranışlarla ilgili olanlar, sadakatle ilgili olanlar, iş bölümü ve diğerleri şeklinde gruplandırılmıştır (De Graaf vd., 2006, 494). Bu gruplar altında yer alan nedenler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 2: 2014 Yılı Türkiye Boşanma nedenleri Araştırmasına Göre Boşanmaya Yol Açan Faktörler

Boşanma Nedeni	
1.Yakın çevre	11.Çalışma hayatı
2.Duygusal ilişki	12.Evlilik öncesi eşini yeteri kadar tanımama
3.Aldatma	13.Hastalık
4.Ekonomik sorunlar	14.Evlenme yaşı
5.Şiddet	15.Çocuk sahibi olamamak
6.Alışkanlıklar	16. Eğitim düzeyi
7.Ev içi görev ve sorumluluklar	17. Yaş farkı
8.Yaşam tarzı	18.İnanç/ mezhep
9. Değerler/hayat görüşü	19.Akraba evliliği
10.Cinsel hayat	20.Çocuklarla ilgili sorunlar

Boşanmaya yol açan faktörleri belirlemek amacıyla ülkemizde de çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Türkiye’de yapılan detaylı çalışmalar genellikle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ATHGM) tarafından yürütülmüştür. Bunlardan birincisi, 2008 yılı verilerine dayalı olarak hazırlanan Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması (TBNA) olarak bilinmektedir. Araştırma kapsamında, İstatistik Bölge Birimi Sınıflaması (İBBS) 1 düzeyinde toplam 12 ilde, 2000 yılı ve sonrasında boşanmış olan 18 yaş üstü bireylerle görüşülmüştür (ATHGM, 2008, 30). Çalışma sonucunda elde edilen boşanma sebepleri; eşlerin sorunlara ilgisiz kalmaları, ilgisizlik, taraflardan birinin kendi fikirlerinin doğru olduğunu ileri sürmesi, eşlerin karşılıklı suçlamaları şeklinde sıralanmıştır. TBNA, 2014 yılında tekrarlanmıştır. 2014 yılı sonuçları Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2’de yer alan boşanma nedenleri, 2014 yılında yapılan TBNA için görüşme yapılan kişilerden alınan yanıtlara göre en sık rastlanan nedenlerden en az rastlanan nedenlere doğru sıralanmıştır. Tablo 2’de yer alan bulgulara göre, ilk sırada yer alan boşanma nedeni, yakın çevrenin müdahalesidir. İkinci sırada yer alan neden ise, duygusal ilişkidir. Aldatma, ekonomik sorunlar ve şiddet ilk sıralarda yer alan boşanma nedenleri olarak gözlenmektedir.

Boşanmalarla ilgili ikinci araştırma, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGEM) tarafından 2010 yılında yapılan “Tek Ebeveynli Aileler Araştırması”dır. Ana amacı, tek ebeveynli ailelerin sorunlarını belirlemek olan bu araştırmada, boşanmanın etkileri de ele alınmıştır. Araştırma yedi kentte 473 bireyle görüşülerek yapılmıştır. Çalışma kapsamında görüşülen bireyler, boşanmanın nedenlerinden çok sonuçları üzerindeki fikirlerini dile getirmişlerdir. Buna göre, boşanmış ebeveynlerin maddi sıkıntılarla karşılaştıkları, toplumdaki dışlandıkları ve artan sorumluluklara sahip oldukları gözlenmiştir (ASAGEM, 2010, 36).

Bu konuda benzer bir araştırma, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ATHGM tarafından her beş yılda bir yaptırılan Türkiye Aile Yapısı Araştırması’dır. Araştırma, 2006, 2011 ve 2013 yıllarında yapılmıştır. Temel amacı boşanma nedenlerini belirlemek olmayan bu araştırma da boşanmaya dair az sayıda soru ile boşanma nedenlerine ve sonuçlarına dair ip uçları vermektedir. 2011 yılında yapılan araştırmada, 24 647 kişiyle görüşme yapılmış ve boşanmış bireylere boşanma nedenleri sorulmuştur. Ortaya çıkan boşanma nedenleri şu şekilde özetlenebilir: “İçki ve kumar”, “dayak-kötü muamele”, “evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama”, “aldatma”, “aldatılma”, “eşlerin sorumsuzluğu ve ilgisizliği”, “çocuk olmaması”, “eşin ailesine saygısız davranma”, “aile-içi cinsel taciz”, “eşin ailesinin aile-içi ilişkilere karışması”, “eşin tedavisi zor bir hastalığa yakalanması”, “hırsızlık, dolandırıcılık, gasp gibi suçlar” (ATHGM, 2013, 204).

Yıldırım (2004), 1992-2000 yılları arasında Türkiye’de ortaya çıkan boşanmaları analiz etmiştir. Analizlerinde kalkınmış bölgelerdeki boşanma oranlarının kalkınmamış bölgelerdekine göre daha yüksek olduğunu, boşanmaların yaklaşık yarısının çocuksuz ailelerde ortaya çıktığını ve Türkiye’deki boşanmaların çoğunun evliliğin ilk beş yılında gerçekleştiğini ortaya koymuştur (Yıldırım, 2004, 77). Oruç ve Kurt (2009), kadınların Erzurum ve Bursa müftülüklerine boşanma talepleri ile ilgili olarak sordukları sorular ışığında boşanma nedenlerini belirlemeye çalışmışlardır. Yazarların yaptıkları analizler, aldatma ve şiddetin en önemli boşanma nedeni olduğunu göstermiştir (Oruç ve Kurt, 2009, 323). Aybey (2015), aile ve dini rehberlik bürolarına gelen sorular ışığında Ege bölgesindeki boşanma nedenlerini belirlemeye çalışmıştır. Analizler, boşanma nedenleri arasında en önemli faktörün erkeğin olumsuz karakteri olduğunu ortaya koymuştur. Aldatma, hastalıklar, ailedeki diğer fertlerden kaynaklanan problemler ve eşler arasında sevginin olmaması diğer faktörler olarak belirlenmiştir (Aybey, 2015, 124). Atik (2019) Türkiye’de istatistik bölge birimleri

itibariyle boşanmaları ortaya koymak amacıyla yaptığı analizlerde, en yüksek boşanma oranlarının Batı Anadolu bölgesinde gerçekleştiğini ortaya koymuştur (Atik, 2019, 802).

3. TÜRKİYE'DE BOŞANMA ORANLARI

Türkiye'de 2012-2018 dönemi kaba evlenme ve boşanma oranları, Tablo 3'de yer almaktadır. Bir yıl içerisinde belirli bir coğrafi bölgede her 1000 kişilik nüfusa karşılık gelen boşanma sayısı "kaba boşanma hızı" veya "kaba boşanma oranı" olarak adlandırılmaktadır. Benzer şekilde, bir yıl içerisinde belirli bir coğrafi bölgede her 1000 kişilik nüfusa karşılık gelen evlenme sayısı "kaba evlenme hızı" olarak tanımlanmaktadır. Tablo 3, ele aldığımız dönemde, 2016 yılı dışında boşanma hızının her yıl bir öncekine göre daha yüksek oranda arttığını ortaya koymaktadır. 2018 yılı, incelediğimiz dönem itibariyle boşanma hızının (% 1,75) en yüksek olduğu; buna karşılık, kaba evlenme hızının (% 7,09) en düşük olduğu yıl olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'deki boşanma oranlarını AB ülkelerindeki boşanma oranları ile karşılaştırmak amacıyla Tablo 4 hazırlanmıştır. 2012-2016 döneminde AB'nin 28 üye ülkesindeki (AB-28) ortalama boşanma oranları, % 1,9 civarında seyretmiştir. Belçika, Danimarka, Finlandiya ve İsveç gibi görece olarak daha fazla gelişmiş üye ülkelerde boşanma oranları AB-28 ortalamasının üzerinde seyretmiştir. Yunanistan, Polonya ve Romanya gibi üye ülkelerde boşanma oranları görece olarak daha düşüktür. Türkiye'deki boşanma oranları, Polonya, Romanya ve İngiltere gibi ülkelere benzerlik göstermektedir.

Tablo 3: Türkiye'de Kaba Boşanma ve Evlenme Oranları (2012-2018)

Yıllar	Boşanma Hızı (Binde)	Evlenme Hızı (Binde)
2012	1,64	7,99
2013	1,65	8,03
2014	1,70	7,88
2015	1,69	7,77
2016	1,59	7,71
2017	1,60	7,50
2018	1,75	7,09

Kaynak: TÜİK, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018.

Tablo 4: Bazı Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye'de Kaba Boşanma Oranları (2012- 2016), (Binde)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016
AB-28	1,9	1,9	1,8	1,9	1,9
Belçika	2,3	2,2	2,2	2,2	2,1
Bulgaristan	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5
Çek Cumhuriyeti	2,5	2,7	2,5	2,5	2,4
Danimarka	2,8	3,4	3,4	2,9	3,0
Almanya	2,2	2,1	2,1	2,0	2,0
Estonya	2,4	2,5	2,4	2,6	2,5
İrlanda	0,6	0,6	0,6	0,7	:
Yunanistan	1,3	1,5	1,3	1,4	1,0
İspanya	2,2	2,0	2,2	2,1	2,1
Fransa	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9
İtalya	0,9	0,9	0,9	1,4	1,6
Macaristan	2,2	2,0	2,0	2,1	2,0
Hollanda	2,1	2,0	2,1	2,0	2,0
Avusturya	2,0	1,9	1,9	1,9	1,8
Polonya	1,7	1,7	1,7	1,8	1,7
Portekiz	2,4	2,2	2,1	2,3	2,2
Romanya	1,6	1,4	1,4	1,6	1,5
Finlandiya	2,4	2,5	2,5	2,5	2,5
İsveç	2,5	2,8	2,7	2,5	2,4
İngiltere	2,0	2,0	1,9	1,7	1,8
Türkiye	1,6	1,6	1,7	1,7	1,6

Kaynak: EUROSTAT. "Divorce Statistics". Elektronik Veri.

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_ndivind&lang=en. (Erişim Tarihi: 19.03.2019).

4. ANALİZ YÖNTEMİ VE VERİLER

Bu çalışmada çok değişkenli istatistiksel analiz yöntemlerinden faktör analizi kullanılmıştır. Faktör analizi, aralarında ilişkili bulunan çok sayıda değişkeni az sayıda, ancak birbirinden bağımsız yeni değişkenler haline getiren bir istatistiksel bir yöntemdir. Faktör adı verilen genel değişkenlerin oluşturulmasında, aralarında yüksek korelasyon bulunan değişkenler bir araya getirilmektedir. Faktör analizi genel olarak iki amaçla kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi, değişken sayısını azaltmak; diğeri değişkenleri sınıflandırmaktır (Kalaycı, 2009, 321).

Boşanmaya etki eden faktörlerin belirlenmesi amacıyla çok sayıda çalışmada açımlayıcı faktör analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları; Cleek vd.(1985), de Graaf vd. (2006) ve Doğan (2016)'dır.

Ampirik analizde kullandığımız veriler TÜİK'den derlenmiştir. Boşanma üzerinde etkili olduğu kabul edilen 16 değişken kullanılmıştır (Bkz. Tablo 5). Faktör analizinde kullanılan gözlem sayısını artırmak amacıyla Türkiye'deki 81 il gözlem olarak alınmıştır. Her bir il için her bir değişkene ait 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 ve 2018 yıllarında ortaya çıkan boşanma sayıları toplanmış ve tek bir veri olarak değişkenle ilgili sütuna yazılmıştır. Her bir gözleme ait veriler, son yedi yılın toplamı olarak bu şekilde hazırlandıktan sonra, faktör analizi uygulamasına geçilmiştir. Analizler SPSS 20 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5: Ampirik Analizde Kullanılan Değişkenler ve Kodları

Değişken	Kodlar	Dönem ve veri
1.Geçimsizlik nedeniyle boşanma sayıları	Geçimsizlik	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler
2. Terk nedeniyle boşanma sayıları	Terk	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler
3 Akıl hastalığı nedeniyle ortaya çıkan boşanma sayıları	Akılhastalığı	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler
4.Cana kast nedeniyle ortaya çıkan boşanma sayıları	Canakast	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler
5. Cürüm nedeniyle ortaya çıkan boşanma sayıları	Cürüm	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler
6. Zina nedeniyle ortaya çıkan boşanmalar	Zina	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler
7. Yulardakilerden farklı nedenlerle ortaya çıkan boşanmalar	Diğer	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler
8.Nedeni bilinmeyen boşanmalar	Bilinmeyen	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler
9.Kadın ve erkek arasındaki yaş farkının bir ve üç yıl arasında olduğu boşanmalar	Yaşfarkıbirüç	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler
10. Kadın ve erkek arasındaki yaş farkının dört ve altı yıl arasında olduğu boşanmalar	Yaşfarkıdörtaltı	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler
10. Kadın ve erkek arasındaki yaş farkının yedi ve dokuz yıl arasında olduğu boşanmalar	Yaşfarkıyedidokuz	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler
12. Erkeğin yaşının 34 ve altı olduğu boşanmalar	erkekyaş34vealtı	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler
13. Erkeğin yaşının 35 ve üstü olduğu boşanmalar	erkekyaş35üstü	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler
14. Kadının yaşının 34 ve altı olduğu boşanmalar	kadınyaş34vealtı	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler
15. Kadının yaşının 35 ve üstü olduğu boşanmalar	Kadınyaş35veüstü	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler
16. Evlilik süresinin bir ve beş yıl arasında olduğu boşanmalar	Sürebirbeşyıl	81 il için 2012-2018 dönemine ait veriler

5. BULGULAR VE YORUM

Faktör analizinde ilk aşama veri seti için faktör analizi yönteminin uygunluğunun değerlendirilmesidir. Uygunluk değerlendirilmesi iki yöntemle yapılmaktadır. Bu amaçla kullanılan yöntemlerden biri, korelasyon matrisinin oluşturulmasıdır. Değişkenler arasındaki korelasyonların yüksek olması, değişkenlerin ortak faktörler oluşturacağı anlamına gelmektedir. İkinci yöntem, Bartlett testidir. Bartlett testinde “korelasyon matrisi birim matristir” şeklindeki sıfır hipotezinin reddedilip reddedilemeyeceği test edilmektedir. Sıfır hipotezi reddedilirse, değişkenler arasında yüksek korelasyonlar olduğu, veri setinin faktör analizi için uygun olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ölçütü ise aslında bir endeks değeridir. Bu ölçütle gözlenen korelasyon katsayıları büyüklüğü, kısmi korelasyon katsayıları büyüklüğü ile karşılaştırılır. KMO'nun 0,5'in üzerinde olması gerekir. Bazı araştırmalarda bu oranın 0,6'nın üzerinde olması istenmiştir (Kalaycı, 2009, 321).

Tablo 6: KMO ve Bartlett's Testi Değerleri

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem yeterlilik Testi		,802
Bartlett's Testi	Ki-kare değerleri	5119,396
	Serbestlik Derecesi	120
	Anlamlılık	,000

Verilerin açımlayıcı faktör analizine uygun olup olmadığını test etmek için Tablo 6'da yer alan KMO ve Bartlett testleri sonuçları incelenmiştir. KMO katsayısının 0,50 ve üzerinde olması gözlem sayısının yeterli olduğunu göstermektedir. Yapılan test sonucunda örneklem uygunluğu değeri, 0,802 olarak bulunmuştur. Bu katsayıya göre, veri sayısı faktör analizi için yeterlidir.

Tablo 7: Ortak Varyans Tablosu (Communalities)

	Initial	Extraction
(Geçimsizlik)	1,000	,997
(Terk)	1,000	,452
(Akılhastalığı)	1,000	,409
(Canakast)	1,000	,761
(Cürüm)	1,000	,643
(Zina)	1,000	,875
(Diğer)	1,000	,821
(Bilinmeyen)	1,000	,444
(Yaşfarkıbirüç)	1,000	,997
(Yaşfarkıdörtaltı)	1,000	,997
(Yaşfarkıyedidokuz)	1,000	,997
(erkekyaş34vealtı)	1,000	,993
(erkekyaş35üstü)	1,000	,993
(kadınyaş34vealtı)	1,000	,996
(Kadınyaş35veüstü)	1,000	,992
(Sürebirbeşyıl)	1,000	,996

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Anlamlılık düzeyinin 0,05'den daha küçük olması arzu edilmektedir. Bunun nedeni, analize dahil edilen değişkenlerin birbirleri ile ilişkili olmasının istenmesidir. Değişkenler arasında ilişkinin olmaması durumunda, değişkenlerin aynı faktörün parçası olmaları mümkün değildir. Elde edilen bulgularda anlamlılık düzeyinin 0,000 olması, verilere faktör analizinin uygulanabileceğini ortaya koymuştur.

Ortak varyans değerleri tablosunda (Tablo 7), ilk sütun değişkenlerin veri girişi tablosundaki kısaltılmış isimlerini, ikinci sütun başlangıç öz değerlerini, üçüncü sütun ise çıkartma değerlerini göstermektedir. Ortak varyans değerleri, 0-1 arasında bir değer almaktadır. “0” değeri, ortak faktörlerin herhangi bir varyansı açıklamadığını gösterirken; “1” değeri, ortak faktörlerin tüm varyansı açıkladığını göstermektedir. Ortak varyans değerleri tablosuna göre, boşanmaya yol açan faktörlerden biri olan “geçimsizlik”, varyansın %99,7' sini açıklamaktadır. Yapılan analizler sonucunda, ortak varyans tablosunda

yer alan boşanma faktörlerinin yüksek değerleri (%44,4 ve %99,9) son derece iyi sonuçlar elde ettiğimizi göstermektedir.

Tablo 8: Açıklanan Toplam Varyans Sonuçları (Total Variance Explained)

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	10,863	67,894	67,894	10,863	67,894	67,894	8,956	55,975	55,975
2	1,443	9,021	76,915	1,443	9,021	76,915	2,825	17,653	73,628
3	1,057	6,608	83,523	1,057	6,608	83,523	1,583	9,895	83,523
4	,847	5,293	88,816						
5	,693	4,332	93,148						
6	,458	2,863	96,011						
7	,392	2,449	98,461						
8	,229	1,431	99,892						
9	,014	,088	99,979						
10	,002	,011	99,990						
11	,001	,007	99,997						
12	,000	,002	99,999						
13	9,077E005	,001	100,000						
14	3,975E005	,000	100,000						
15	1,358E005	8,490E-005	100,000						
16	4,232E006	2,645E-005	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Açıklanan toplam varyans tablosunda yer alan özdeğerler (eigenvalues) (Tablo 8), her bir faktör tarafından açıklanan toplam varyans değerleridir. Birden daha küçük bir özdeğere sahip olan herhangi bir faktör, yeterli toplam varyansa sahip olmadığı için tek faktörü temsil edemez. Dolayısıyla, göz ardı edilir. Elde edilen toplam varyans değerleri incelendiğinde, üçten sonraki bileşenler, birden küçük özdeğerlere sahip olduklarından analizin sonraki aşamalarında kullanılmayacaktır. Özdeğeri 1.00'ın üzerinde olan üç bileşen tarafından açıklanan kümülatif toplam varyans miktarı %83,523'dür.

Tablo 9: Döndürülmüş Yüklemeler Matrisi (Çıkartma Yöntemi: Temel Bileşenler Analizi. Döndürme Yöntemi Varimax)^a

	Component		
	1	2	3
SMEAN(Yaşfarkıbirüç)	,954	,260	,134
SMEAN(Geçimsizlik)	,951	,276	,129
SMEAN(Yaşfarkıdörtaltı)	,951	,270	,143
SMEAN(Kadınyaş35veüstü)	,950	,268	,132
SMEAN(erkekyaş35üstü)	,949	,274	,135
SMEAN(kadınyaş34vealtı)	,947	,277	,151
SMEAN(Yaşfarkıyedidokuz)	,946	,280	,154
SMEAN(erkekyaş34vealtı)	,944	,281	,151
SMEAN(Sürebirbeşyıl)	,943	,293	,147
SMEAN(Cürüm)	,331	,806	,032
SMEAN(Zina)	,149	,914	,129
SMEAN(Terk)	,328	,502	,305
SMEAN(Diğer)	-,094	,040	,900
SMEAN(Akılhastalığı)	,387	,141	,489
SMEAN(Bilinmeyen)	,384	,269	,473

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 4 iterations.

Tablo 9’da mutlak değer olarak 0,30’un üzerinde olan yüklemeler yorumlanmıştır. Bunun nedeni, birer korelasyonu gösteren yüklemelerin ancak %30’un üzerinde, %95 güven aralığında, istatistiksel olarak önemli kabul edilmesidir. Birinci faktör zina ve boşanmaya etki eden diğer faktörler dışındaki tüm değişkenleri etkilemektedir. Ama asıl olarak yaş farkı ve erkeğin yaşından etkilenmektedir. Bu nedenle, “yaş değişkeni” olarak adlandırılmaktadır. İkinci faktör ise, cürüm, zina, terk değişkenlerini etkilemektedir. Ağırlıklı olarak cürüm ve zina değişkenlerini etkilediği için “kötü muamele” olarak adlandırılmıştır. Üçüncü faktör; diğer nedenler, akıl hastalığı, bilinmeyen nedenler ve terk nedenlerini etkilemektedir. Bu nedenle, “diğer” olarak adlandırılmıştır.

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Boşanma aile birliğinin dağılmasına yol açan önemli bir toplumsal olaydır. Boşanmaya yol açan çok sayıda faktör bulunmaktadır. Bunlardan başlıcaları; aldatma, şiddet, yaş farkı, dini ve kültürel farklılıklar, ailelerin müdahalesi, ekonomik sorunlar, alkol ve madde bağımlılığı, cana kast, cürüm ve haysiyetsizliktir.

Türkiye’de boşanmaya yol açan faktörleri belirlemek amacıyla, il bazında ya da belirli bölgeler düzeyinde çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, diğerlerinden farklı olarak Türkiye’de son yedi yılda gerçekleşen tüm boşanma verileri analize dahil edilerek, Türkiye’de boşanmaya yol açan faktörleri belirlemek amaçlanmıştır. 81 il gözlem olarak analize dahil edilmiştir. TÜİK, istatistiklerinde mevcut olan 16 değişken, boşanmaya yol açan faktörlerle ilgili literatürden yararlanılarak analize dahil edilmiştir. Değişken olarak kullanılan boşanma nedenleri şu şunlardır : Geçimsizlik, terk, akıl hastalığı, cana kast, cürüm, zina, diğer, bilinmeyen, kadın ve erkek arasındaki yaş farkının 1-3 yıl arasında olduğu boşanmalar, kadın ve erkek arasındaki yaş farkının 4-6 yıl arasında olduğu boşanmalar, kadının yaşının 34 ve altı olduğu boşanmalar, kadının yaşının 35 ve üstü olduğu boşanmalar, erkeğin yaşının 34 ve altı olduğu boşanmalar, kadının yaşının 35 ve üstü olduğu boşanmalar, erkeğin yaşının 35 ve üstü olduğu boşanmalar ve evlilik süresinin 1-5 yıl arasında olduğu boşanmalardır.

Analizlerimiz, veri bulunan (2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 ve 2018) yıllarına ait verilerin kullanılması yoluyla yapılmıştır. Her bir gözlem için ilgili boşanma nedenine ait yedi yıllık boşanma sayıları

toplanarak, ampirik analiz öncesinde toplulaştırma yapılmıştır. Böylece, boşanma oranlarının en yüksek olduğu son yedi yıl analizlere dahil edilmiştir.

Analizin ilk aşamasında yaptığımız testler, boşanma nedenleri olarak seçtiğimiz değişkenlerin analize uygun olduğunu ve verilerimizin faktör analizinde kullanılabileceğini göstermiştir. Boşanma nedenlerini belirlemek amacıyla yaptığımız ampirik analizler sonucunda elde edilen özdeğerler, üç faktörün kabul edilebileceğini göstermektedir.

Birinci faktör asıl olarak yaş farkı ve erkeğin yaşından etkilenmektedir. Bu nedenle, “yaş değişkeni” olarak adlandırılmaktadır. İkinci faktör ise, cürüm, zina, terk değişkenlerini etkilemektedir. Ağırlıklı olarak cürüm ve zina değişkenlerini etkilediği için “Kötü muamele” olarak adlandırılmıştır. Üçüncü faktör; diğer nedenler, akıl hastalığı, bilinmeyen nedenler ve terk nedenlerini etkilemektedir. Bu nedenle, “diğer” olarak adlandırılmıştır.

Bu bulgularımız, yaş faktörünün Türkiye’de önemli bir boşanma nedeni olduğunu göstermiştir. Özellikle, kırsal kesimde çok küçük yaşta genç kızlar maddi durumu iyi olan, ancak yaşça oldukça büyük olan kişilerle evlendirilebilmektedir. Özellikle, eğitimsiz kızların yaşı büyük ancak, maddi durumu iyi olan bireylerle evlilikleri, ciddi problemler yaratmaktadır.

İkinci faktör, “Kötü muamele” olarak adlandırılmış olup; cürüm, zina ve terk faktörlerini içermektedir. Ülkemizde kendisini birazcık güçlü hisseden eş, karşı tarafı bir şekilde rahatsız etmektedir. Bu rahatsızlık çoğu kez cürüm ve zina şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de boşanma nedenlerine dönük bu bulgular, bu nedenlere yol açan bazı sosyo-ekonomik olguların incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle, kadınların eğitimsiz olmaları ve belirli bir meslek sahibi olmamaları, yaş farkının fazla olduğu evlilikleri gündeme getirmektedir. Bu sonuçların önlenmesi amacıyla, toplumun her kesiminin, özellikle kızların iyi bir eğitim almaları, iş ve meslek sahibi olmaları daha bilinçli bireylerin yetişmesine olanak tanıyarak, maddi kaygılarla ortaya çıkabilecek, yaş farkının yüksek olduğu evlilikleri önleyebilecektir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ATHGM (2006). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ATHGM (2011). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ATHGM (2013). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ATHGM (2008). *Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ATHGM (2014). *Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Akıntürk, Turgut (2002). *Aile Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- ASAGEM (2010-2011). *Tek Ebeveynli Aileler Araştırması*. Ankara: ASAGEM.
- Atik, Hayriye (2019). Boşanmaya Yol Açan Faktörler: Literatür ve Türkiye için Bir Analiz, Z. Gölen & H. Babacan (Ed.), *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimlerde Akademik Çalışmalar 2019/2* içinde (s. 790-807). İVPE: Cetince,.
- Aybey, Salih (2015). Aile ve Dini Rehberlik Bürolarına Gelen Sorular Işığında Kadınların Boşanma Nedenleri (Ege Bölgesi Örneği). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.4, s.104-126.
- Cleek, Margaret Guminski & T. Allan Pearson (1985). Perceived Causes of Divorce: An Analysis of Interrelationships. *Journal of Marriage and the Family* S.1, s. 179-183.
- De Graaf Paul & Matthijs Kalmijn (2006). Divorce Motives in a Period of Rising Divorce: Evidence from A Dutch Life History Survey. *Journal of Family Issues*, S.4, s. 483-505.
- Doğan, Şahin (2016). Boşanma Nedenlerine Yönelik Tutumlar: Boşanmayı Artırıcı veya Engelleyici Faktörlere Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, S.4, s. 991-1011.
- EUROSTAT. “Divorce Statistics”. Elektronik Veri. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_ndivind&lang=en. (19.03.2019).
- Kalaycı, Şeref (2009). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kır İbrahim & Ömer Bülbül (2012). İslâhiye İlçesinde Boşanma Olgusu Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme. *KSÜ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.2, s.99-122.
- Levinger, George (1966). Sources of Marital Dissatisfaction Among Applicants for Divorce. *American Journal of Orthopsychiatry*, S. 36, s.803-807.
- Lowenstein, Ludwig F. (2005). Causes and Associated Features of Divorce as Seen By Recent Research. *Journal of Divorce and Remarriage*, S. 3-4, s.153-171.
- Oruç, Esma Simav & Abdurrahman Kurt (2009). Erzurum ve Bursa Müftülüklerine 2005-2008 Yıllarında Gelen Sorular Işığında Kadınların Boşanma Nedenleri. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 2, s.299-325.
- TÜİK. *Evolme ve Boşanma İstatistikleri 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018* yılları.
- Yıldırım, Neşide (2004). Türkiye’de Boşanma Sebepleri. *Bilig*, S. 28, s. 59-81.